

Tátrai Szilárd

Bevezetés a pragmatikába

(Funkcionális kognitív megközelítés)

Tinta Könyvkiadó: Budapest, 2011. 234. p.

Andor József

Tátrai Szilárd könyve hiánypótló a magyar nyelvészeti szakirodalomban, ugyanis összefoglaló jellegű, oktatási célokat szolgáló kézikönyv a nyelvtudományi diszciplína egyik legfiatalabb ágáról, a nyelvészeti pragmatikáról korábban nem készült. Jelen tankönyvet már felszínesen átlapozva is láthatóan áthatja a pedagógiai célzat: terjedelme a részdiszciplína összetettsége, lezáratlan kutatási kérdéseinek sokasága ellenére nem túlzó mértékű, tanítható hosszúságú; minden egyes fejezete kiemelten szedett kulcsszavak jegyzékével kezdődik és a fejezetben tárgyalt fogalmak, tanok összegzésével végződik; a tankönyvet világosan tételezett glosszárium és tárgymutató zárja. Mindezek a szerző felsőoktatásbeli oktatói tapasztaltságáról, igazi pedagógiai vénájáról tanúskodnak. Tátrai szemléletes alcímmel szűkíti tankönyvi vizsgálódásainak skópuszát: funkcionális kognitív megközelítésben tárgyalja (illetve szűri meg) a magyar nyelv pragmatikai elemzésének általa relevánsnak tartott legfontosabb területeit. A vizsgálati irány ilyen irányú behatárolását módszereiben végig is követi elemzéseiben. Hogy ez mennyire elégséges és sikeres, mennyire ad valós, teljes képet a pragmatikai kutatások jelenkori helyzetéről és problematikájáról, erről feltétlenül számot szeretnék adni a jelen recenzióban.

A tankönyv rövid, de programmatikus előszavában a szerző hangsúlyozza, hogy „a pragmatikai kérdések az utóbbi évtizedekben egyre inkább a nyelvészeti érdeklődés előterébe kerültek” (9.). Ez a ténymegállapítás csupán részben fedi a valóságot. Valóságértéke attól függ, hogyan értelmezzük a „nyelvészeti érdeklődés” skópuszát. A még ma is a nyelvészeti kutatások egyik legmarkánsabb irányvonalát képező generatív nyelvelmélet chomskyánus irányvonala, szintaxis centrikus szemléletével, a mai napig elveti a nyelvhasználati tényezők beható vizsgálatát, legfeljebb a performancia, az ún. külső nyelv (E-nyelv) „szemétkosár” státusú körébe utalva azokat (Andor, 2004). De, ne feledjük, ugyanazt tette évtizedeken át a jelentéstani vizsgálatok körével is fejlődéstörténetének első szakaszában. A generativisták kisebbségét képező kognitivisták szemléletű kutatók – közöttük Ray Jackendoff és James Pustejovsky – lexikalista bázisú kutatásai viszont már a ’80-as, ’90-es évektől közelítettek az egyre markánsabban megfogalmazódó funkcionális, kognitivisták nyelvleíró modellek irányába. Amennyiben Tátrai a fent idézett megjegyzésével erre a közeledésre utalt, akkor részben igaza van. A kognitivisták szemléletű nyelvelméleti kutatások és modelljeik, valamint a nyelvészeti pragmatika kutatása az utóbbi évtizedekben, napjainkban egyre inkább közelebb kerülnek egymáshoz, legfőképpen a nyelvi reprezentációs szintek felső régióihoz tartozó, kommunikatív bázisú jelentéseinek elemzése, értelmezése során. Más tekintetben viszont a megjegyzés nem teljesen állja meg a he-

lyét. A pragmatika ugyan a nyelvtudomány egyik legfiatalabb ágának tekinthető, mégis kialakulásának kezdetétől fogva nyelvészeti jellegű, nyelvészetileg releváns volt. Csakhogy – ahogy az tudománytörténetileg közismert – kulcsfontosságú művelői a kezdetekben nem nyelvészek, hanem logikusok és filozófusok, mégpedig nyelvfilozófusok voltak. Fejlődéstörténetében a kezdetektől fogva meghatározó (ma is az) a nyelvfilozófiai irányvonal. Ezt a tényt egy bevezető pragmatikai tankönyv elején feltétlenül le kell szögezni. A tudománytörténeti eszmefuttatásból az a megjegyzés sem maradhat ki, hogy a nyelvfilozófia és a pragmatika összefonódottságához szorosán hozzákapcsolódik a mai kor elmetanának, az ún. kognitív tudománynak a vizsgálati köre, jobban mondva, a nyelvészeti pragmatika, szűkebb értelemben a napjainkban egyre markánsabban fejlődő experimentális pragmatika, egyre inkább integrálódik a kognitív tudományok vizsgálati körébe. Azért sajnálatos, hogy ennek a tudománytörténeti aspektusnak az említése kimaradt Tátrai tankönyvének előszavából, mert éppen az ismertetett könyv bázisát képező kognitív funkcionális szemléletű kutatások képezték/képezik ennek az integrálódásnak a meghatározó irányvonalát.

Könyvével a szerző „koherens pragmatikaelméleti modell” bemutatását célozza meg, hangsúlyozottan leíró jelleggel (9–10.). Kérdés, hogy az előszóban felsorolt jellemzők mentén miképp világítja meg munkájában a nyelvelméleti modellekké, így a pragmatikáéval szemben is megfogalmazandó különféle (főként a leíró és a magyarázó) adekvátsági követelmények megvalósulását/megvalósítását. Elégséges-e ehhez az a funkcionista-kognitívista apparátus, amelyet munkájában körvonalaz. Már az előszóban tételezett jellemzők alapján „gyanús” számomra az ún. mikropragmatikai, azaz az elsősorban grammatikai tényezőkre történő alapozás a vizsgálat során. Ennek túlzott hangsúlyozása háttérbe szoríthatja a Petőfi által leírt, a vizsgálat mezo- és makroszintű skópuszának (2004), legfőképpen a kohézió és koherencia szövegszintű megvalósulásának elemzését, mely nélkül koherens pragmatikaelméleti modell nem hozható létre. Ugyancsak nem tűnik ki világosan a vizsgálati célok ismertetése során a szemantika és a pragmatika érintkezési területeinek és egyúttal tényezőik szétválasztásának programmatikus felvázolása.

A bevezető fejezet a nyelvészeti pragmatika tudománytörténeti kontextusával, diszciplináris státusával foglalkozik. Helytálló a diszciplína tradicionális használat-orientáltságú jellemzése mellett a társadalmi, kognitív és kulturális tényezők együttes működésének függvényében történő értelmezése. A „szemléletmódként” való értelmezés azonban markánsabb körülírást, meghatározást kívánna már itt, a bevezetésben. Ugyanakkor helytállónak tartom a tudományterület ún. szűkebb és tágabb értelmezésének szétválasztását, az ún. mikro- és makropragmatika skópuszának specifikálását, valamint a diszciplína fejlődéstörténetében a nyelven kívüli és a nyelvészetben belüli tényezők szétválasztását. Kár viszont, hogy a szerző vizsgálataiban elsősorban a mikroszint tényezői kapnak hangsúlyozottabb szerepet (ami már a könyv tartalomjegyzékének áttekintése során is kiderül), a makroszintű vizsgálatok háttérbe szorulnak. Nem tisztázódik megbízhatóan a szerző értelmezésében a pragmatika nyelvelméleti státusa, interfész jellege a rendszerelméleti szintek komponenseivel összhangban annak ellenére, hogy a 17. oldalon szemléltető ábrát láthatunk a nyelvésze-

ti részdiszciplínák pragmatikával való összefüggéseiről. Az ábrán feltüntetett tudományterületek csoportosításából hiányolom a részletesebb indoklást, ráadásul a szemantika grammatikai státusú besorolása tudománytörténetileg is megalapozatlan a tankönyvben. Ugyancsak értelmezhetetlen számomra a „szűken értelmezett nyelvészet” fogalma (15.). A pragmatika „esernyő” szerű szerepének taglalásával egyetértek, de tisztázandóak interfész viszonyai a nyelvleírás egyéb reprezentációs szintjeivel, valamint moduláris vagy extramoduláris státusa (Harnish és Farmer, 1984).

Egy további, tudománytörténeti megjegyzés. Tátrai állítása szerint mélyebb szintű pragmatikai kutatások csupán későn, a 20. század '70-es éveiben kezdődtek. Ez nem teljesen fedi a valóságot. Ne felejtjük el, hogy már a század elején, közepén nyelvfilozófusok, köztük Russell, Austin, Wittgenstein és mások behatóan vizsgálták a szemantikai természetű denotáció és a pragmatikai természetű referencia, valamint a konnotatív jelentés és társas vs. egyéni nyelvhasználat közös és egymástól markánsan eltérő sajátosságait. Frege igen korai vizsgálódásainak jelentőségét a formális szemantika vs. pragmatika kutatása terén pedig csak napjainkban kezdik felismerni és átértékelni (Harnish, 2003; Tachek, 2010).

A bevezetőt követően a tankönyv első része a nyelvészeti pragmatika a szerző felfogásában alapvető fogalmainak részletező áttekintésével foglalkozik. Az első rész első egységét képező második könyvfejezet a nyelvi tevékenység általános jellemzőinek, a pragmatika interszónális és interszjektív jellemzőinek elemző tárgyalása. Értékesnek tartom Tátrai Szilárd ismertetését a nyelvi megismerés diskurzív alapjainak tényezőiről, különös tekintettel a diskurzív világ fogalmának körülírására, a szociokulturális konvenciók funkcionálására, a perspektivikusság természetére, valamint a fogalmi konstruálás folyamatára vonatkozóan. Valóban fontos felhívni a figyelmet arra, hogy „a nyelvi szimbólumok nem tükrözik a világ dolgait, eseményeit, hanem mentálisan újrakonstruálják azokat” (33.). Ugyanakkor a fogalmi kategorizáció és sematizáció viszonyának, diskurzív produkciós státusának ismertetése során igényelném a ma már közismerten használt fogalmi struktúrák, a háttér-, keret- és forgatókönyvszerű ismeretek szerepének legalább megemlítését hivatkozás mellett. Ezeknek a szerepe vitális lenne a könyv második részében olvasható diskurzív elemzések számára.

A harmadik fejezet a kontextus fogalmával foglalkozik. Tátrai helyesen mutat rá azokra a tényezőkre, amelyek a kontextus létrehozásának dinamikus feltételeit képezik. Meglátása szerint a kontextus nem statikus, hanem a kommunikáció értelmezésekor létrehozott fogalom. Ez azonban csak részben igaz. Léteznek a kontextusnak (és a kontextus-tipológiának) statikus, a nyelvi konvenciókban és a nyelven túli háttérismeretekben, a szerző által is tárgyalt ún. tudáskeretekben rögzült ismérvei. Nézetem szerint a fogalmi keret- és háttérismeretek egyszerre statikusak és dinamikusak. Tátrai tárgyalásából hiányolom a nyelvészeti pragmatika szempontjából igencsak releváns összefüggések kimutatását a tudáskeretek és a forgatókönyv alapú ismeretek konceptuális hierarchizáltsága terén, valamint a fogalmi szerkezetek és a sztereotipizációs folyamatok közti kapcsolat jellemzését, különös tekintettel azoknak a nyelvi reprezentációt, főként a lexikális információ funkcionális szerveződés-

sét és szervezettségét illető releváns aspektusaira, a szövegreprezentáció globalizált tudáskeret-alapú elemzésének/elemezhetőségének példaalapú bemutatására. Ezeknek az összefüggéseknek a tárgyalása nélkül lexikális pragmatikai vagy szövegpragmatikai vizsgálat, elemzés elképzelhetetlen.

Véleményem szerint a következő két fejezet képezi a tankönyv elméleti keretének gerincét. A negyedik fejezet a nyelvészeti pragmatika rendszernyelvészeti értelemben vett alapegységének, a megnyilatkozásnak státusával és típusánál foglalkozik, számos igen szemléletes példabemutatóval és elemzéssel. A fejezet első részében a szerző tisztázza a megnyilatkozás és a mondat, valamint a diskurzus és szöveg összefüggéseit, funkcionális tekintetben bemutatja a megnyilatkozások megjelenési fajtáit a diskurzusok sokféleségében. Érdekes fejezetpontot képez a mondatnak mint a megnyilatkozás feldolgozási egységét értelmű 4.3. fejezetrész, annak ellenére, hogy Tátrai nem különíti el tisztán a mondat- és a diskurzusszintű feldolgozás folyamatát példaelemzéseiben. Különösképpen amiatt hiányzik ez, mert a példaelemzésekből kitűnik, hogy a tárgyalt ún. lehorgonyzási tényezők a diskurzus szintjén működnek, de a mondatban kodifikálódnak. Szemléletes viszont a mondat és diskurzusszintű topikalizáció bemutatása, az ún. mondattopik és a központi, valamint periférikus diskurzustopik elkülönítése. Rendkívül hasznos lett volna ezen túl a szövegszinten tárgyalt topikalizációs és fókuszálási mechanizmusokat példaillusztráció mellett összevetni a szövegbeli kulcsszói státus azonosításának funkcionális szemléletű kritériumaival. Az itt hivatkozott szakirodalomhoz hadd fűzzek egy rövid megjegyzést: a szöveg (diskurzus) mikro-, mezo- és makroszintjének elkülönítése nem Tolcsvai Nagy (2001) nevéhez fűződik, hanem elsősorban Petőfi S. János szemiotikai szövegtanában specifikálódik (88. o. 57. lábjegyzet).

A fejezet utolsó része a beszédaktus-elmélet releváns kérdéseivel foglalkozik, ismertette a klasszikus tanokat, de egyúttal példaértelmezésekben is felhasználva az idevágó nézeteket. Alapvetően a searle-i pragmatika nyomán osztályozza a beszédaktusokat. Áttekintésének különös értékét jelenthette volna a nemzetközi szakirodalomban használt alapvetően latin eredetű terminológia magyarra ültetése (pl. a 'kommisszívumok' terminus helyett az 'elkötelezők' szó használata). A hazai pragmatika-kutatás gazdagítását eredményezné az egyes aktusok performatív és nem-performatív bázisú megvalósulásának korpuszalapú vizsgálata. Egy ilyen irányú vizsgálat végzésére, a magyar beszédaktusos igék Wierzbicka (1987) eszközeit felhasználva, hozzá hasonlóan történő összegyűjtésére, kedvet kaphat az olvasó, például egy ambiciózus doktorandusz hallgató (vagy hallgatói csoport) a fejezetrész elolvasásával. Az angol és magyar vagy egyéb nyelvek ilyen irányú kontrasztív összevetése pedig tipológiai fontosságú pragmatikai kutatási projektum lehet. Ugyancsak fontos lenne magyar nyelvi korpuszanyagon vizsgálni az egyes beszédaktusok kommunikatív tartalmának ('force') egymásba hajlását, érintkezését (pl. a kommisszívum/direktívum párhuzamát a fenyegetés/felszólítás/óhaj stb. nyelvi kifejeződésének lehetőségeiben), dekódolásuk vagy egyáltalán felismerésük inferenciális mechanizmusait. Tátrai tálcán kínálja az ilyen vizsgálathoz szükséges magyar nyelvi szimptomákat a fejezetrészben, de az ilyen irányú kutatást

tankönyvében nem sugallja. Searle alapművein túl behatóbban kellett volna támaszkodnia a beszédaktus szakirodalmában ugyancsak alapműveknek számító Bach/Harnish (1979) és Alston (2002) monográfiákra. A beszédaktusok típusainak áttekintéséhez hadd fűzzek egy fontos megjegyzést: bár számos forrás beszédaktusként tartja számon a perlokúciókat, maga Searle viszont nem tartja őket aktusnak, következetesen perlokúciós hatásról beszél (lásd Andor, 2011: 123–124).

Az ötödik fejezet a jelentéskonstruálás folyamatának dinamizmusával foglalkozik, ebben különös hangsúlyt fektetve a pragmatikai tudatosság kérdésére, a megnyilatkozási és a befogadói tevékenység interszubjektív viszonya elemzésére. A fejezet elején tárgyalt implicit jelentés témakörével kapcsolatban hiányolom a kompozicionalitás kérdéskörének tárgyalásán túl (legfőképpen John Perry (1986), François Recanati (2007), valamint Emma Borg (2006) munkássága nyomán) a megnyilatkozások ún. nem-artikulált konstituensei státusának funkcionalista szemléletű elemzését. A kölcsönös tudás (H. H. Clark nyomán háttértudás) szerepe valóban kiemelt státusú a kommunikáció során megvalósított dinamikus kontextus aktiválás folyamatában, a diskurzus jelentésreprezentációjának alakításában, de a komplex tudáskeretek, sematikus ismeretek olyan szerepvállalása mellett, amelynek tényezőit valóban talán Clark azonosította a legmegbízhatóbb módon (Clark, 1996). A fejezetben külön rész foglalkozik az ún. előfeltevések szerepével és típusaival. Kár, hogy az ezekkel kapcsolatban vizsgált példaanyag inkább mondat/megnyilatkozás bázisú, mint verbális diskurzus-alapú. Emiatt nem ítélem meg tisztán, mai kutatói szemszögből nézve, a vizsgálódás pragmatikai státusa. Jóval szemléletesebb az előfeltevések szerepének tárgyalásánál a diskurzus-implikaturák bemutatása, legfőképpen Grice úttörő munkássága nyomán. A fejezet végén azonban a pragmatikai tudatosság tárgyalásával kapcsolatban ízig-vérig pragmatikai argumentációt olvashatunk a nyelvészeti pragmatika egyik legizgalmasabb új vizsgálati területéről: a szaliencia komplex fogalmáról. Tátrai itt alapos bevezetést nyújt a fogalomkörbe a szaliencia különféle típusainak (kognitív, társas) és jellegének bemutatásával. Ugyanakkor sajnálom, hogy ismertetésében nem esik szó a szaliencia egy másik „játéktéréről”, a lexikális reprezentációról, melyben a terminus a nyelvi kifejezések kollokációs illeszkedésének potenciáljára, egymás társaságában való előfordulásuk fogalmi és nyelvi alapú kritériumaira vonatkozik.

A tankönyv első részét a deixis nyelvi reprezentációjának vizsgálatával foglalkozó hatodik fejezet zárja. Szemléletes példaelemzések sorát olvashatjuk a deiktikus viszonyok fogalmáról és típusairól, de ezek többnyire mondat bázisúak, csak kisebb arányukban konkrét diskurzus eredetűek. Így, ugyan értelmezésükkor a szerző a diskurzus folyamat részeként próbálja meg értelmezni őket, mégsem látható meg világosan dominánsan pragmatikai (inkább mint szemantikai) státusuk, annak ellenére, hogy a fejezet utolsó szakasza a diskurzus alapú nézőpont kommunikatív-funkcionális tényezőit taglalja.

A tankönyv második része külön fejezetekbe szedetten esettanulmányokat mutat be a nézőpont pragmatikai vizsgálatáról. A hetedik fejezet az idézés megvalósításának módozataival foglalkozik. Azt, hogy a téma nem csupán a szövegnyelvészet vagy szövegten kér-

déskörébe tartozik, a perspektivizáció pragmatikai bázisú elemzésével igyekszik bemutatni a szerző. Ezt az ún. referenciális pont áthelyeződésének példaelemzésével teszi meg sikeresen. Ennek ellenére a fejezet, főleg az idézés típusának, az egyes típusok ismerveinek ismertetésekor inkább rendszernyelvészeti természetű szövegnyelvészeti tényeket tár fel a szövegpragmatikai jellegű elemző bemutatás helyett. Erősen hiányolható a támaszkodás Petőfi szövegteni modelljének hármasszemes normarendszerére: a konnexitás, kohézió és koherencia szintű tényezők szétválasztására és összefüggéseik kimutatására. Ugyanez mondható el a következő fejezetben bemutatott szépirodalmi bázisú szövegelemzésről, az elbeszélések nézőpont váltásainak tárgyalásáról. A perspektivizációs folyamatok elemzése szemléletes és fontos része a szövegpragmatikának, de csupán csak egy részét képezi a komplex elemzésnek. Itt, ebben a fejezetben is rá kellett volna mutatnia a szerzőnek a vizsgált jelenség szövegkohéziós és szövegkoherencia státusára, a háttérinformációkat befolyásoló konceptuális séma-ismerettípusok szövegprezentációs és szövegértelmezési szerepének beható elemzésével. Ugyancsak hiányolom mindkét fejezetben a konnexitás körébe tartozó mondat- és diskurzus topikalizáció összefüggéseinek a tematikus progresszió szempontjából történő összevető vizsgálatát.

A könyv utolsó fejezetének esettanulmánya az ironia és a nézőpont kérdésével foglalkozik. Összefogott, áttekintő funkciójú fejezet, meglehetősen – és talán feleslegesen – részletezett eszmétörténeti ismertetésekkel, ezzel szemben igen kevés példaelemzéssel. Hasznosabb lett volna talán egy tankönyv perspektívájának szempontjából egy átfogó áttekintést adni az ironikus és humort kifejező írásbeli és verbális szövegtípusokról, szövegminták elemzése mellett. A könyv második részének elolvasása után hiányérzete van a szakmában tájékozott olvasónak: az esettanulmányok megválasztása meglehetősen önkényes, nem tükrözi a jelenkori nyelvészeti pragmatikai kutatások domináns témaköreit. Alapvetően hiányolom a metaforizáció folyamatainak, jelenségeinek funkcionális-kognitív keretben történő tárgyalását, a lexikális pragmatika kutatási területeinek áttekintését, a szövegpragmatika témaköreinek bemutatását a tárgyaltnál jóval komplexebb elemzésekkel. S egyáltalán nem esik szó a könyvben a mai pragmatika egyik legdinamikusabban fejlődő ágáról: a kísérletes pragmatikáról.

Ismertetésem zárásaképpen hangsúlyozom, hogy művével Tátrai Szilárd felbecsülhetetlen érdemeket szerzett a hazai nyelvészeti szakirodalom, kiváltképpen a pragmatika kutatása és oktatása terén azzal, hogy elsőként hozott létre tankönyv szintű átfogó munkát erről a napjainkban igen széleskörűen tanulmányozott nyelvtudományi és filozófiai részdiszciplínáról. Kiemelem, hogy tanulmánya nem csupán áttekinti a tudományterület legfontosabb releváns alapfogalmait és témaköreit, hanem a szerzőnek sikerült saját elméleti meglátásait is integrálnia művébe, érveléseit szemléletes módon magyar nyelvi példaanyaggal illusztrálni, érthetővé és oktathatóvá tenni. A kritikámban kifejtett hiányosságok mellett ezek a tények teszik a tanulmányt értékes tankönyvvé. Alkalmazását, különösen a diszciplináris

elméletet kifejtő fejezeteket kifejezetten a felsőoktatás nyelvtudományi doktori és mesterképzési tanterveinek pragmatikával foglalkozó moduljaiban ajánlom bázistankönyvként vagy ajánlott szakirodalomként hasznosításra.

Irodalom

- Alston, William P. 2000. *Illocutionary Acts and Sentence Meaning*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Andor, József 2004. A Mester és performanciája: Interjú Noam Chomskyval. *Alkalmazott Nyelvtudomány*. 4. évf. 91–109.
- Andor, József 2011. Reflections on Speech Act Theory: An Interview with John R. Searle. *International Review of Pragmatics*. 3. évf. 1. sz. 113–134.
- Bach, Kent–Harnish, Robert M. 1979. *Linguistic Communication and Speech Acts*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Borg, Emma 2006. *Minimal Semantics*. Oxford: Clarendon Press.
- Clark, Herbert H. 1996. *Using Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harnish, Robert M.–Farmer, Ann K. 1984. Pragmatics and the Modularity of the Linguistic System. *Lingua* 63. évf. 3–4. sz. 255–277.
- Harnish, Robert M. 2003. Frege's Pragmatic Strategy. In: Andor József, Horváth József, Nikolov Marianne (szerk.) *Studies in English Theoretical and Applied Linguistics*. Pécs: Lingua Franca Csoport. 74–114.
- Perry, John 1986/2000. Thought without Representation. In: *The Problem of the Essential Indexical*. Stanford: CSLI Publications.
- Petőfi, Sándor János 2004. *A szöveg mint komplex jel*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Recanati, François 2007. It is Raining (Somewhere). *Linguistics and Philosophy* 30. évf. 1. sz. 123–146.
- Taschek, William 2010. On Sense and Reference: A Critical Reception. In: Michael Potter–Tom Ricketts (szerk.) *The Cambridge Companion to Frege*. Cambridge: Cambridge University Press. 293–341.
- Tolcsvai Nagy, Gábor 2001. *A magyar nyelv szövegtana*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Wierzbicka, Anna 1987. *English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary*. Sydney: Academic Press.

